

# Sjørring Volde.

Ved P. L. Hald.



Det er en imponerende Række af Voldsteder, både med Hensyn til Antal og Størrelse, der ligger langs med det nu udtørrede Sødrag, der tidligere dannedes af Sjørring og Sperring Søer, men kun om enkelte af disse Voldsteder haves historiske Efterretninger.

I Sperring Sø lå på en Holm *Søgårdsborg*. 1418 blev den solgt til Børglum Bispestol af Hr. Jens Skram til Todbøl; Stedet kaldes ved denne Lejlighed Søgård. Selve Voldstedet består nu af to lave runde Banker, der er omgivne af en omtrent kredsround Vold. Ved østenden af Sjørring Sø, ved det Åløb, der tidligere forbandt de to Søer, ligger *Sjørring Volde* og på Søens Nordside ved Diernes *Gårdstedhøj*, en firesidet Banke omgivet af Grave. Her var der i Middelalderen en Gård af betydelig Størrelse, den blev af Gunner Jensen pantsat til Lydike Arildsen, der imidlertid 1373 overdrog Pantet til Valdemar Atterdag for Pantesummen 116 Mark Sølv; 1406 finder en ny Overdragelse Sted til Dronning Margrethe. Ude i Søen. omtrent ud for Færgegård, ligger på en lav Holm *Færgesborg*, der er af et lidt andet Udseende end de øvrige Voldsteder, idet en naturlig Banke her er omgivet af en Ringvold. Som det femte Voldsted i Rækken kommer *Borggård* eller *Voldhøj*, der ligger ved den udtørrede Mejl Sø, Vest for Hundborg; også her er en Banke omgivet af Volde og Grave. Alle disse Voldsteder er storslåede i deres Anlæg, og sammen med de mange Sagn vidner de om, at Egnen har været Sæde for et stærkt og kraftigt Liv; men det største og mærkeligste af dem alle er Sjørring Volde.

Få og fattige er de historiske Efterretninger om Stedet. Den første Gang det nævnes er i Knytlingesaga, der fortæller, at da Knud den hellige i Året 1086 måtte flygte for de oprørske Vendelboer, gik hans Flugt gennem Han Herred over Thy, og her gjorde han Ophold på Kongsgården i Sjørring. Imidlertid har man ikke

ringe Grund til at antage, at Knytlingesaga her er forkert underrettet, og en anden og sikrere Kilde, nemlig Æltnods Skrift om Knud den hellige, ved da også at fortælle, at det var i Egnen omkring Aggersund, hvor der også lå en Kongsgård, Aggersborg, at Kongen slap over Limfjorden og bort fra Landsdelen. Næste Gang, Sjørring Kongsgård nævnes, er i den Fortegnelse over Kongens Ejendomme, der blev optaget på Valdemar Sejrs Tid, og som kaldes Kong Valdemars Jordebog. 1365 nævnes den igen, idet de seks Brødre af Slægten Glob: Poul, Niels, Jens, Anders, Laurens og Peder Glob, tilskøder Valdemar Atterdag Stedet. Den må altså være kommet ud af Kronens Eje, antagelig i de ulykkelige Tider, der gik forud for Valdemar Atterdag. Det hændte da ret hyppigt, at bjergsomme Herremænd kom i Besiddelse af Kronens Ejendomme, og både Kong Valdemar Atterdag og Dronning Margrethe tog meget energisk fat på at få disse tilbage og lod sig sådanne tildømme på Herredstingene og tilskøde på ny.

Af disse Efterretninger fremgår det, at Stedet har været en Kongsgård og må som sådan have haft en vis Betydning for Egnen. Adskilligt tyder da også på, at Hundborg Herredsting har været i Sjørring, hvilket heller ikke kan forundre, da Stedet har en ret central Beliggenhed i Herredet. Syd for Kirken, lidt ude i Heden, ligger nemlig en Galgehøj; men en sådan var i gammel Tid altid den uadskillige Ledsager til en Tinghøj, og Overleveringen ved da også at betegne en nu overpløjet Høj som "Tingbakken". Der kan altså ingen Tvivl være om Stedets Betydning for Egnen i ældre Tid.

Egnens Udseende er selvfølgelig betydeligt forandret siden Borgens Anlæg; i den nyere Tid således ved Udtøringer, Anlæg af Landevej og Jernbane, ligesom Sjørring By er vokset op i Ly af Kongsgården. Der har til begge Sider for Stedet strakt sig store Sø- og Mosedrag, over hvilke det har været vanskeligt at færdes. Imidlertid må der netop her ved Sjørring have været et Overgangssted, idet det højere liggende Land fra Nord har skudt sig frem med en Landtunge eller Odde mellem

de to Sødrag; derved indsnævredes Forbindelsen mellem disse, og her har da været et Vadested, hvorover Færdselen mellem de Nord og Syd for liggende Egne er gået. De gamle Vejspor, der endnu kan ses ude i Thorsted Hede, har da også Retning efter Sjøring. Det kunde altså have en vis Betydning at være Herre over Stedet, og på den yderste Ende af den omtalte Odde er Voldstedet da også anlagt, idet man har benyttet selve Oddens mod Syd ret bratte Skråning, og ladet den indgå som Led i den nordre Vold.

I Midten af Voldstedet ses en firkantet Banke, der er c. 38 m i Kvadrat, og adskilt fra den ved Grave fandtes yderst en Voldkreds som en aflang Firekant. Denne har dog ikke været sammenhængende; det nordlige og østlige Stykke dannede et Parti for sig, og det er den Del af Voldkredsen, der er bedst bevaret. Det vestlige Voldstykke er helt forsvundet, og på Stedet er nu plantet Træer; men det har været et Stykke for sig selv, idet Voldgraven mellem den vestlige og nordlige Vold har stået i Forbindelse med Søen, der inden dens Udtørring stod helt op til Voldstedets Fod. Når man fra Krohaven går "ud i Voldene" og kommer ind i det nordvestlige Hjørne, kommer man netop ind gennem Stedet, hvor Søens Vand gik ind og fyldte Graven. Af Syd volden er kun lave Rester tilbage. Syd- og Vest volden har dog været lavere end Nord- og Øst volden, idet de første vendte dels ud mod Søen og dels ud mod Mosedrag, hvor man altså ikke umiddelbart kunde komme til Voldstedet som mod Nord og øst, hvor Voldene lå "på Land", og hvor man ikke mødte nogen Hindring, før man stod ved Voldens Fod. Mellem Syd- og Vest volden har der ligeledes været Adgang for Vandet. Den sydlige Del af øst volden, altså Voldstedets sydøstre Hjørne, er fjernet ved Anlægget af Landevejen.

Indenfor Voldkredsen fandtes så de dybe, vandfyldte Grave, der omslutede den egentlige Banke, hvorpå der selvfølgelig har stået en Bygning. Da man ikke her hidtil har fundet Sten af nogen Art, er det sandsynligt, at denne i sin Tid har været opført af Træ, rimeligvis som et svært Tårn; Pladsen på Banken er ret begrænset og der har ikke kunnet være Plads til en større Gård. Kongsgårdens egentlige Avlsbygninger har da også ligget udenfor, sandsynligvis der, hvor nu Kroen ligger; den kaldtes tidligere Brogård, en ældre Benævnelse på den er også *Borggård*. Selve Borgen har sikkert kun været beregnet på at trække sig tilbage til i Ufredstider eller under en Belejring; et sådant Forhold kendes fra andre Steder, også her fra Landet En gammel Overlevering vil vide, at der Nord for Voldstedet har ligget en St. Anders' Kirkegård, men derom savnes enhver sikker Efterretning.

Hvorledes kom man nu ind i Borgen? Den senere hen omtalte Udgravning og Undersøgelse fastslog, at Borgbanken på to Steder har været forbundet med Ydervolden. Fra Bankens Midte har

der mod Vest ført en Dæmning over til den vestlige Vold, og fra dens sydøstlige Hjørne en lignende til Syd volden; Graven er derved blevet delt i to Dele, og derfor har det været nødvendigt, at den har haft Forbindelse med Søen på to Steder. Fra den søndre Ydervold har der igen været en Dæmning, støttet af Pælerækker, som førte over til det lavere liggende Bakkedrag mod Syd. Står man på Bankens sydøstre Hjørne, vil Dæmningen derfra først have gået mod Syd over til Syd volden og gennem en Indskæring i denne videre, omtrent over den nuværende Landevejsbro, til det højere liggende Land.

Om Voldstedets Alder giver selve Anlægget Besked. Her må det være nok at oplyse, at det er blevet anlagt henimod Oldtidens Slutning i den Tid, som kaldes Vikingetiden. Fra denne Tid stammer her i Landet en Række Volde og Voldsteder; det største og mægtigste af disse Værn er Dannevirke, der var et Folkeværn eller Landsværn; Sjøring derimod et Enkeltmandsværn eller et Værn for en enkelt Landsdel.

Også Navnet vidner om dets Ælde.

Man hører tidt Navnet Sjøring forklaret således, at det kommer af Sø og Ring; at Voldstedet var ligesom en Ring ved Søen, en Antagelse, som de fyldte Voldgrave omkring Banken måske nok kunde give Anledning til. Andre mener, at Oprindelsen må søges på anden Vis. Der fortælles, at det lykkedes et Par Mænd at finde den Skat, som engang skulde være nedsænket i Søen. Efter Reglerne for Skattegravning må en sådan ske stiltiende. Men da Kisten med Skatten kom op til Vandets Overflade, udbrød den ene af Mændene: "Hold nu endelig fast"; det måtte han ikke have sagt, thi i det samme gik Kisten til Bunds, og det eneste, Mændene beholdt, var det halve af den Ring, som de havde fat i; de lod den fæste til Indersiden af Kirkedøren på Sjøring Kirke, hvor den endnu kan ses; af denne "Sø-Ring" skulde Navnet altså komme. Alt dette er imidlertid galt antaget og Navnet har en anden Oprindelse. I Knytlingesaga skreves Stedet som *Savarendæ*, og i Kong Valdemars Jordebog som *Syorændæ*; Ordet betyder ordret oversat i Nutidssprog *Søens Ende*, altså en Stedbetegnelse for Beliggenheden af Voldstedet ved Søens østre Ende, en ligeså rigtig som naturlig Forklaring. 1365 skreves Stedet *Sjørendh*, der nærmer sig til den Udtale af Navnet, som man nu hører af Egnens Beboere, nemlig *Sjørind*<sup>1</sup>).

Da Sjøring Sø i Årene 1858-62 udtørredes, blev der på Søens Bund fundet mange Spor af tidligere Bebyggelse, så man deraf må slutte, at Søen ikke er af nogen høj Ælde og rimeligvis dannet ved, at Sandflugten har standset Vandafløbet for denne Egn. Ved dette Udtørningsarbejde blev Voldstedets Grave delvis udtørrede, men da man så, hvilken Rolle Søens Udtørring kom til at spille for Egnen ved det indvundne frugtbare Land, tog man i Året 1876 også fat på at udtørre Sperring Sø, og i den Anledning blev der gravet en meget dyb Afvandingskanal, som omtrent fulgte det gamle Åløb mellem de to Søer. Kanalen blev ført

<sup>1</sup> I Overensstemmelse hermed burde Stedets Navn skrives Sjøring og ikke Sjøring.

umiddelbart forbi den søndre Vold, og ved denne Lejlighed kom mærkelige Ting til Syne, ligesom der blev fundet en Mængde af forskellige Slags Oldsager. Nationalmuseet blev underrettet om Fundet, og der blev kort efter af dette foretaget en omhyggelig Undersøgelse af Stedet. Det viste sig ved denne, at man ved en større Udgravning til Indretningen af Stenkisten, hvorover Landevejen skulde føres, var stødt på den Dæmning, der førte fra Ydervolden til det højere liggende Land mod Syd, og som allerede er nævnet. Selve Dæmningen bestod af 2 Pælerækker i en Afstand af ca. 3½ m; Pælene var afbarkede Egestammer, hvorimellem der var Opfyldning af Grus og Sten; den strakte sig fra Ydervolden, hvor dens Grænse fandtes, over det gamle Åløb og dets side Bred i en Længde af c. 14 m, til den på fastere Bund dannedes af en Brolægning af større og mindre Sten til Bakkedraget mod Syd. Som en Mærkelighed kan anføres Fundet af et lille Stenkammer tæt op mod Dæmningens østre Side, omtrent hvor den hørte op. Af forskellige Indsnit i Tømmeret ledes man til at antage, at Pælene oprindeligt har båret en Bro, hvorunder Afløbet fra Sperring Sø fandt Sted, men siden hen er der blevet opført en fast Dæmning. Dels under Arbejdet med at grave den omtalte Afvandingskanal og dels ved den arkæologiske Undersøgelse af Stedet er der fundet en Mængde Oldsager stammende fra forskellige Tider, både Våben og andre Genstande. Der foreligger således 3 Sværd, af hvilke de to synes at have haft damasceret Klinge, medens Sværdhæftet har været indlagt med Broncetråd; mange økser, enkelte som Vikingetidens, men de fleste af ældre middelalderlige Former. Der fandtes Spydspidser, en enkelt af Ben, Jernpigge, Knive, Bidseler, Stigbøjler, Hestesko. Af andre Ting: Nøgler, en Slibesten, en Kværn, forarbejdede Benstykker, et Stemmejern eller en Mejsel, en hel og en ufuldendt Skøjte af Ben, Åretold af Egetræ, samt enkelte hele og ikke få Brudstykker af større og mindre Lerkar.

De fleste og de bedste af de fundne Oldsager, deriblandt de tre Sværd, er fra Begyndelsen af den ældre Middelalder, og tilbage bliver nu at besvare Spørgsmålet om, når Borgen er gået til Grunde. Netop det, at der mangler Sager fra en yngre Tid (enkelte er dog fundne, men de kan være tilfældigt indkomne), tyder jo på en tidlig ødelæggelse, allerede i den ældre Middelalder. Uden at kunne sige noget bestemt, vil det dog ikke være urimeligt at antage, at Borgen er blevet ødelagt under det Bondeoprør, der rejste sig under Knud den hellige eller i den nærmest følgende Tid. Af de fundne Genstande er en Del af den Slags, som kan være tilfældigt tabte eller bortkastede som ubrugelige, men de mange Våben fundet forskellige Steder, enkelte Spydspidser fandtes siddende med Spidsen skråt ned i Jorden, kunde også tyde på en eller flere Kampe ved Stedet, måske også fra de Kampe, der havde Borgens ødelæggelse til Følge. Selv om dets

Betydning som Forsvarsværk tabte sig, vil det dog af det foregående fremgå, at det helt ned i det 15. Årh. vedblev at være i Kronens Eje.

Efter Fredlysningen i 1885 af Sjøring Volde er der begyndt et nyt Afsnit af det gamle Voldsteds Saga, men af en mere fredelig Art end Fortidens. Her samles nu hver Sommer store Menneskemængder til Møder af forskellige Slags, Gymnastikopvisninger o. s. v. og en mere ideel Samlingsplads kan næppe findes. Og at Anvendelsen som sådan er sikret, derfor borger ikke blot Fredningen, men også det, at Stedet fra at være i privat Eje i Året 1918 købtes af A/S "Sjøring Vold".

(Historisk Årbog for Thisted amt 1921, side 287-294)